

Sacred Books Sessie 2: Engels Klooster

1. Ontstaan van het klooster

Het *Klooster van Nazareth of Engels Klooster* ontstaat wanneer in 1629 vijf Engelse zusters uit het Leuvense Sint-Monicaklooster zich in Brugse Carmersstraat komen vestigen met de bedoeling om een slotklooster op te richten. De keuze voor een slotklooster betekent echter niet dat de zusters geen contact zullen hebben met de bevolking, want één van de stichtende zusters wordt speciaal gekozen omwille van haar kennis van het Vlaams.

Behalve het klooster van de Geschoeide Karmelieten, waaraan de Carmersstraat haar naam ontleent, waren er in de 17de eeuw in deze straat nog enkele andere kloosters aanwezig, zoals Bethanië, een priorij gericht op boetvaardige prostituees, en het klooster van de Franciscanessen. In het begin van de 17de eeuw had Miss Mary Lovell reeds een hof in de Carmersstraat aangekocht met de bedoeling een klooster te stichten. Deze eerste plannen gingen niet door waardoor de eigendom geschonken wordt aan de Engelse Jezuïeten. Tegen 1628 was het eigendom (huis met erf en het passentenhuis "Nazareth") in handen van de Leuvense priorij gekomen en konden de vijf Engelse zusters een nieuw klooster uitbouwen.

Gedurende de 17de en 18de eeuw wordt het klooster verder uitgebreid door de aankoop van aanpalende eigendommen en worden nieuwe kloostergebouwen opgetrokken. In 1736 start de bouw van de nieuwe, nog bestaande, kerk in classicistische stijl. Opmerkelijk voor onze streken is de koepel van de kerk die, volgens de bronnen, een akoestische meerwaarde zou bieden aan de zwakke zangstemmen van enkele zusters.

2. Het Engels Klooster en de Moderne Devotie

De eerste vijf Engelse zusters die in 1629 het Klooster van Nazareth stichten zijn afstammelingen van Engelse katholieke martelaren uit de 16de eeuw, wat de link met Engeland en het voortleven van de traditie rond de Engelse martelaren in het klooster verklaart. De belangrijkste inspiratie voor het religieuze leven van de zusters in het Engels Klooster is echter de Moderne Devotie. Centraal staat de idee "*Vita apostolica in tempore nostra*", wat zoveel betekent als "leven naar het voorbeeld van de eerste kerk terwijl men toch met de hedendaagse tijd meegaat". In het kader van de Moderne Devotie kan men het woord devotie best verklaren als toewijding. Deze stroming binnen het Katholicisme is tijdens de tweede helft van de 14de eeuw gestart als een lekenbeweging onder invloed van Geert Grote. Geert Grote (1340-1384) had als jonge man *artes liberales*, rechten, natuurwetenschappen en theologie gestudeerd aan de Parijse Sorbonne, in Keulen en in Praag. Na zijn terugkeer naar zijn geboortestad Deventer werd hij zwaar ziek, maar door zijn wereldse leven en vooral zijn interesse in de *zwarte kunsten* werd hem geweigerd het Heilig Oliesel te ontvangen. Hierop liet hij al zijn verdachte werken verbranden, ontving hij het sacrament en genas van zijn ziekte, waarna hij een steeds ascetischer leven gaat leiden. Zijn idee rond geloof en geloofsbeleving krijgt steeds meer volgelingen en rond 1380 ontstaat hieruit de gemeenschap van de Zusters en Broeders van het Gemene Leven, wat zoveel betekent als *eenvoudig gemeenschappelijk leven*. Een grote inspiratiebron voor Geert Grote en zijn leken-gemeenschap is Jan van Ruusbroec die zijn positie van kanunnik aan het kapittel van de Brusselse Sint-Goedelekerk opgezegd had om samen met enkele gelijkgestemde geestelijken een kluzenaarsgemeenschap op te richten in het nabijgelegen Groenendaal. Geert Grote bezoekt deze gemeenschap die op dat moment stilaan begon uit te groeien tot een volwaardige priorij.

Door het succes van Geert Grote's Zusters en Broeders van het Gemene Leven dringt de nood aan een structuur zich op waardoor men in 1387 besluit om voor de Broeders van het Gemene Leven over te gaan tot de bouw van een eigen klooster te Windesheim. Enkele jaren later, in 1400, wordt voor de Zusters van het Gemene Leven een klooster gesticht te Diepenveen. Van in het begin werd bij de leden van de gemeenschappen van het Gemene Leven veel aandacht geschonken aan het belang van de eigen arbeid en aan het dagelijkse leven binnen de christelijke geloofsbeleving, zonder terug te grijpen naar ingewikkelde traktaten. De arbeid van de kloosterlingen uit zich onder andere in het vertalen en kopiëren van getijdenboeken in de volkstaal. Binnen de geloofsbeleving van de beide kloosters ligt de nadruk enerzijds op het cultiveren van een persoonlijke band met Christus en anderzijds het gemeenschappelijke leven, waarbij als kloosterregel de regel van Augustinus aangenomen wordt. Deze kloosterregel kent eenvoudigere regels dan de regel van Benedictus en stelt vooral de *Imitatio Christi* centraal. Tijdens de Reformatie worden de beide kloosters van de Congregatie van Windesheim ontbonden en verwoest.

In 1415 wordt door de bisschop van Luik de Priorij van Sint-Ursula gesticht voor Zusters van het Gemene Leven. Ook zij nemen de Regel van Augustinus aan en gaan van in het begin inzetten op onderwijs, wat ook gebeurt bij de stichting van het Engels Klooster te Brugge. Tijdens de eerste decennia van de 16de eeuw is een kloosterzuster uit deze priorij aangesteld als persoonlijke lesgeefster voor een dochter van Thomas More, kanselier van de Engelse koning Hendrik VIII voor zijn bekering tot het protestantisme, wat een verklaring kan zijn voor de aanwezigheid van Engelse kloosterzusters in de Leuvense priorij sinds de afschaffing van de kloosters in Engeland in 1540. De Engelse invloed in de Leuvense priorij neemt toe en in de tweede helft van de 16de eeuw treedt de aangenomen kleindochter van de inmiddels als katholieke martelaar geëxecuteerde Thomas More, Margaret Clement, binnen in dit klooster en wordt later in haar leven de eerste Engels priorin te Leuven. Dankzij haar invloed en steun beschikt het Engels klooster nu nog steeds over een authentiek portret van Thomas More, dat opgenomen is op de Topstukkenlijst van de Vlaamse Gemeenschap, en zijn relieken.

Door het groeiend aantal Engelse kloosterzusters in de priorij wordt beslist om in 1609 vanuit de priorij het Engelse Sint-Monica-klooster te stichten in Leuven. Dit klooster blijft tot 1794 in Leuven gevestigd, maar tijdens de Franse overheersing vluchten de zusters terug naar Engeland waar de gemeenschap blijft bestaan tot 1982. In 1629 komen vanuit het Sint-Monica-klooster een vijftal zusters naar de Brugge Carmersstraat en stichten er het Klooster van Nazareth.

Ook deze gemeenschap dient in 1794 naar Engeland te vluchten, maar besluit in 1802 om terug te keren naar Brugge en verder te gaan als enige Engelse klooster in de Lage Landen. De legalisering van het katholicisme in Engeland in 1791 en de *Emancipation Act* in 1829 waardoor katholieken opnieuw volledige burgerrechten verkregen, leggen de grondslag waardoor vooral vanaf het midden van de 19de eeuw relatief veel intredes in het Engels Klooster gebeuren. Hierdoor kan vanuit deze gemeenschap in 1886 eindelijk opnieuw een klooster van de congregatie van Windesheim in Engeland gesticht worden. Our Lady's Priory is tijdens de eerste decennia van zijn bestaan afhankelijk van Brugge, maar vanaf 1924 wordt dit klooster autonoom bestuurd. Vanuit het Engels Klooster te Brugge wordt in 1959 ook een huis gesticht te Rwanda, dat echter in 1983 moet sluiten. Desalniettemin is er sinds 2001 opnieuw een gemeenschap dan deze Congregatie in Rwanda aanwezig.

Sinds de terugkeer van de zusters naar Brugge in 1802 wordt behalve de, nu nog steeds officiële, naam Klooster van Nazareth ook de benaming Engels Klooster gebruikt. Tijdens de periode van de Verenigde Nederlandse Staten tussen 1815 en 1830 luidt er een verbod op nieuwe intredes, al blijft dit verbod dode letter voor de intredes die in deze periode plaatsvinden in het Engels Klooster.

Gedurende het grootste deel van de 19de eeuw dienen intredende zusters van Engelse afkomst te zijn, maar vanaf het einde van de 19de eeuw worden ook niet-Engelse zusters in het klooster aangenomen. Toch moest tot in het begin van de 20ste eeuw de priorin steeds Engels zijn. Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog vluchten de jonge zusters van Franse en Engelse afkomst voor het oorlogsgeweld, maar slechts een deel van de Engelse zusters kan veilig naar Engeland doorreizen, de rest blijft een tijdje rondzwerven en keert naar Brugge terug.

Wanneer Geert Grote besluit om zijn gemeenschap van lekenbroeders en -zusters om te vormen naar ware kloostergemeenschappen besluit hij om de Regel van Augustinus op te nemen als leefregel voor de kloosters. De Regel van Augustinus is genoemd naar de kerkvader, Sint-Augustinus van Hippo, die rond 397 zijn 'Regel voor de Gemeenschap' of 'Praeceptum' speciaal op maat voor een lekenklooster opstelde. Augustinus' regel is hierdoor de oudste regel voor kloostergemeenschappen in het Westerse christendom. De inspiratie voor deze regel komt grotendeels uit de Bijbel en kent als sleutelzin '*liefde tot God en de naaste*', waarmee hier de gemeenschapsgenoten bedoeld wordt. Cruciaal binnen de wijze waarop de Reguliere Kanunnikessen van Sint-Augustinus deze regel interpreteren staan het koorgebed en het gemeenschappelijk leven dat zich uit in het apostolaat, wat in het geval van het Engels klooster ingevuld wordt met het voorzien van onderwijs aan meisjes, inclusief een internaat dat bestond tot 1973. De gebouwen van het internaat werden na de sluiting gebruikt voor religieuze of culturele evenementen, maar recent werden de gebouwen verkocht aan het Sint-Leocollege. Heden vullen de zusters hun apostolische taak in met de begeleiding van Bijbelstudie- en gebedsgroepen, het verzorgen van vertaalwerk en het verschaffen van hulp aan omwonenden. Het belang van de Regel van Augustinus voor de zusters van deze gemeenschap is duidelijk te zien in het vaak terugkerende motief van een brandend hart met twee pijlen. Dit hart staat symbool voor Sint Augustinus en de centrale boodschap van zijn leefregel dat liefde actief moet zijn: liefde tot God moet geworteld zijn in liefde voor de naaste en omgekeerd.

3. Dagindeling

De zusters houden zich elke dag aan dezelfde dagindeling. De dag begint om 06.00u. Tot het morgengebed om 07.15u is er tijd voorzien voor persoonlijk gebed op de eigen kamer. Tijdens de ochtend is er steeds een eucharistieviering waarna er tijd is voor een ontbijt. Hierna vatten de zusters hun werk aan in stilte. Om 12.00u is er Officie, waarna de lunch genuttigd wordt en er tot 14.00u pauze is. Hierna wordt het werk weer hervat tot de koffiepauze van 15.30u. Daarna is er tot 18.10u, wanneer de vespers beginnen, opnieuw tijd voor werk in stilte of voor persoonlijk gebed. Na de vespers is er een avondmaaltijd gevolgd door het samen doorbrengen van de avond. Om 20.35u sluiten de Completen de dag van de zusters af. Hierna begint de Grote Stilte die enkel voor noodgevallen mag doorbroken worden.

4. Kerk

De kerk van het Engels Klooster is opgetrokken in barokke stijl. Het altaar is afkomstig uit Rome en bestaat uit verschillende soorten marmer. Boven het altaar bevindt zich een schilderij die de drie theologale of goddelijke deugden Geloof, Hoop en Liefde (Fides/Pietas, Spes, Caritas) voorstelt opnieuw met schilden met de betreffende symboliek. Op het schild van Geloof staat het Lam Gods afgebeeld als symbool voor Christus' Liefde. Het altaar is dan ook de plaats waar deze liefde gevierd wordt. Aan weerszijden van het altaar bevinden zich glasramen. Een van deze stelt de bekering van Augustinus voor. Het koor van de kerk bevond zich tot aan het Tweede Vaticaans Concilie op de bovenverdieping, nu bevindt het zich aan weerszijden van de kerk. De achtpuntige ster centraal op de kerkvloer symboliseert de ster van Bethlehem, de acht windstreken en de acht kooroffices die

traditioneel gehouden werden. De acht punten symboliseren de idee dat de gebeden van de zusters in alle richtingen gaan.

Onder de schilderijen in de koepel vindt men de vier kerkvaders afgebeeld als pausen en de vier kardinale deugden verpersoonlijkt door vier vrouwen elk met een schild met hierop het symbolische dier van de betreffende deugd.

5. Guido Gezelle en het Engels Klooster

Guido Gezelle was afkomstig uit het stadsgedeelte waarin het Engels Klooster zich bevindt en heeft van jongsaf een speciale band met dit klooster gehad. Deze band wordt nog dichter wanneer hij de laatste 6 maand van zijn leven aangesteld is als rector van het klooster. Het belang van Guido Gezelle voor dit klooster is zichtbaar in de aanwezigheid van een groot borstbeeld van deze priester-auteur, een origineel kunstwerk dat aan de zusters geschonken werd door een nicht van Hugo Verriest.